బంధుప్రేమ

రంగమ్మకు ఎవరిదగ్గరా ఒకమాట అనిపించుకోవడం చిన్నప్పటినుంచీ ఇష్టంలేదు. అందువల్లనే కావచ్చు, ఆమె బంధువుల్లో కొంత చెడ్డపేరు తెచ్చుకొన్నది. పొరబాటున ఆమెతో ఎవరైనా హాస్యంగా ఒక మాటంటే, వెంటనే తిట్టడం మొదలు పెట్టేది:— "బావున్నావా అత్తయ్యా" అంటే— "బావుండకేం చచ్చానా" అనేది! అదే, మంచి మూడ్‌లో వుంటే, ఏదో బావున్నాలే అని వూరుకునేది. ముఖ్యంగా ఆమెను ఎవరైనా అవమానించాలని ప్రయత్నిస్తే మాత్రం సహించేది కాదు. ఆమె ఒక పని చేయాలనుకొంటే, చేసి తీరేది. ఇక దాన్ని భర్తగానీ, బంధువులుగానీ, శ్రేయోభిలాషులాగానీ, ఎవ్వరూ ఆపలేరు. చాల పట్టుదలగల మనిషి.

రంగమ్మ మంచి సంపన్న కుటుంబంలో పుట్టి పెరిగింది. రంగమ్మతండ్రి. ఆమెకు మంచి సంబంధం కోసం చాల గట్టిగా ప్రయత్నించాడు.

వీరరాఘువయ్యది ఆ ప్రక్క గ్రామం. వాళ్ళూ మంచి భూములూ, డబ్బూ కలిగినవారు. వీరరాఘువయ్య అప్పటికే గట్టివాడని పేరుతెచ్చుకొన్నాడు. నిప్పులాంటిపిల్ల రంగమ్మకు అతనే తగినవాడని రంగమ్మ తండ్రి అభిప్రాయపడ్డాడు. అందుకని రంగమ్మను, వీరరాఘువయ్యకిచ్చి పెళ్ళిచేసి, తన బాధ్యత నెరవేర్చుకున్నాడు!

నిజానికి ఆ భార్యాభర్తలమధ్య ఎలాంటి పొరపొచ్చాలూ లేకుండా జీవితం కొనసాగింది. ఆమె అభిమతానికి వ్యతిరేకంగా, భర్త ఎప్పుడూ నడచుకోలేదు. అందువల్ల ఆమె ఇతర్లకు తలవొంచవలసిన అవసరం లేకుండా పోయింది.

పుట్టింట్లో తల్లీ తండ్రీ వున్నప్పుడు ఆమె తరచు వెళ్ళి వస్తూ వుండేది. వెళ్ళినప్పుడల్లా పక్షం రోజులయినా వుండేది. వాళ్ళు ఆమెకు, పిల్లలకు కొత్తబట్టలు పెట్టి తగు లాంఛనాలతో, తిరిగి పంపించేవారు.

తండ్రి బ్రతికుండగానే, పెద్దవాడైన రంగమ్మ అన్న ఆంజనేయులు ఆ యింటి వ్యవహారాలు చూసుకోసాగాడు. ఇనప్పెట్టె తాళంచెవికూడా అతనిచేతికి వచ్చింది.

ఆంజనేయులు తండ్రి పద్ధతులకు, లక్ష్యాలకు, స్వభావానికి పూర్తిగా భిన్నమైన స్వభావం కలవాడు. కానీ కానీ చేర్చి రూపాయలు చేయడం, అతనికి నచ్చదు. సంపాయించినది, సంపాయించినట్లు ఖర్చుపెట్టి, అందువల్ల కలిగే సుఖం, అనుభవించడం మనుష్యధర్మమని అతని నిశ్చితాభిప్రాయం. ఇహలోకంమీద మాత్రమే నమ్మకం కలిగినవాడు. తన 'తరం' వరకే దృష్టిసారించే గుణంకలవాడు. సంపాదన, అనుభవించి, ఆనందించడానికేనని అతను నమ్మడము, ఆచరణలో పెట్టడమే గాక, అందరికీ నచ్చచెప్పడానికూడా ప్రయత్నించే మనిషి. చిన్నప్పటినుంచీ తనను గురించితప్ప, మరొక జీవినిగురించి ఆలోచించే స్వభావం అతనికి అలవడలేదు. అట్లా అని అతను ఎవరిపట్లా అక్రమంగా ప్రవర్తించలేదు. ఎవరినీ మోసంచేయలేదు. కూలీలకు, ఇతర పనివాళ్ళకు సక్రమంగా

జీతబత్తేలు ఇచ్చేవాడు. తను చేయకపోయినా, భార్య ఏ పుణ్యకార్యంకోసం డబ్బు ఖర్చుపెట్టినా, అడ్డు చెప్పలేను, చెల్లెలు ఎన్నిసార్లొచ్చినా, భార్య మర్యాదలన్నీ జరిపి పంపుతూనే వుండేది.

తల్లీ తండ్రీ పోయారు. ఆంజనేయులు కొన్నేళ్ళు దర్జాగానే బ్రతికాడు. క్రమంగా ఇంట్లో డబ్బు ఖర్చాయిపోయింది. వ్యవసాయం శ్రద్ధగానే చేస్తుండటంవల్ల, కుటుంబ నిర్వహణ మామూలుగా నడుస్తోంది. డబ్బులేదనే దిగులు తప్ప ఆ యింట్లో వారికి మరో దిగులులేదు. ఆంజనేయులకు ఆ దిగులూలేదు. డబ్బు ఖర్చుపెట్టేసినందుకు అతనేమీ విచారించడంలేదు. ఆ డబ్బులో కానీకూడా దుర్వినియోగం కాలేదని అతని నమ్మకం.

మంచిమేడ కట్టించాడు. అందులో అందరూ, సౌకర్యంగా, హాయిగా బ్రతుకుతున్నారు. ఇంటిచుట్టూ చెట్లు నాటించాడు. మంచిగాలి వీస్తోంది. గుఱ్ఱమూ, బండీ, కొన్నాడు. ప్రయాణం సుకరంగా సాగుతోంది. వ్యవసాయానికి, కపిలె మానేసి, ఆయిల్ ఇంజన్ పెట్టాడు. వ్యవసాయం సులభంగా జరుగుతోంది.

◆ ◆ ◆

రోజులు, మాసాలు గడిచాయి. ఆంజనేయులు కుటుంబం మరికొంత ఐశ్వర్యం కోల్పోయింది.

రంగమ్మను పండుగకు రమ్మని వదినె వచ్చి పిలిచింది. భర్తకూడా వెళ్ళమన్నాడు. ఆమె పండుగకు నాలుగు రోజులు ముందే పుట్టింటికి వెళ్ళింది. పండుగ బాగా గడచింది.

ఆంజనేయులుతో భార్య అన్నది——

"ఆమెను రమ్మన్నాం కదా! ఊరికే ఎట్లా పంపిం చేయడం? మంచి చీరయినా ఒకటిపెట్టి, పంపాలి కదా" అని.

ఆంజనేయులు అన్నాడు——

"అదంతా ఏమీ వీలుకాదు. ఇప్పుడు మనకంత స్తోమతలేదు. ఏ చౌకరకం చీరో తెచ్చిస్తే, ఆవిడ విసిరి నేల కొడ్తుంది! అలాంటప్పుడు నేనేం చేయగలను చెప్పు? నువ్వు అంతా చూస్తూనే వున్నావుకదా! పొలంకూడా రెండెకరాలు అమ్మేయాలని చూస్తూన్నాము. ఇప్పుడు చేతిలో చిల్లిగవ్వ లేదు. ఈ పరిస్థితిలో మనమేమీ చేయలేము. మరోసారి, మనకు శక్తి కలిగినప్పుడు, రెండు చీరలు...ఇంకా కావలసిన వన్నీ యిచ్చి, అన్ని లాంఛనాలతోటీ, పంపిద్దాం."

"అది కాదండీ! మన కష్టాలు మనకు ఎప్పుడూ వుండనే వుంటాయి. ఇంటికొచ్చిన ఆడబడుచుకు ఒక చీర యినా పెట్టి పంపకపోతే ఏం బావుంటుందీ?" అందామె.

"ఎందుకు బావుండదు, చాలా బావుంటుంది! మనం ఇవ్వగలగినప్పుడు ఇచ్చాము. ఇప్పుడు మనం మంచి పరిస్థితిలో లేము! అయినా మన ఇంట్లో ఎన్నాళ్ళున్నా ఆమెకేమీ లోటు రానీయకు. ఎన్నాళ్ళున్నా సరే, పంచభక్ష్య పర మాన్నాలుచేసి భోజనంపెట్టి అందరూ కలిసి మెలసి హాయిగా ఉండండి. బంధుత్వానికి ఇంతకన్నా కావలసిందేముంది." అన్నాడు ఆంజనేయులు.

భర్త స్వభావాన్ని ఎరిగిన 'ఆమె' ఇంకేమీ మాట్లాడ లేదు.

పండుగ మరుసటిరోజే, రంగమ్మ ఇంటికి బయలు దేరింది. ఆమె బయలుదేరేటప్పుడు ఆంజనేయులు ఇంట్లో లేడు.

ఈ సారి ఆమెనెవరూ చీరలూ, ఇంకేవస్తువులూ చూపించి, ఏది బావుందో చూడమని కోరలేదు.

జట్కా ఇంటిముందు సిద్ధంగా వుంది. ట్రంకు, రెండు బుట్టలు, బండిలో పెట్టారు. ఆ బుట్టలలో లడ్డూలూ, అవీ వున్నాయి. ఈ సారి తనకు సరైన మర్యాద జరగలేదని గ్రహించి, గొప్ప అవమానం కలిగిందని, అంతా దిగమింగు కుంది; "వస్తానమ్మా వదినా" అని బండెక్కింది

బండి ఇల్లు చేరుకుంది. ఆమె అంతవరకూ మౌనంగానే వుంది. బండిదిగి. ట్రంకుపెట్టె మాత్రం దింపమంది. బండి వాడు బుట్టలు కూడా దించబోయాడు.

"తీసుకుపోవయ్యా! ఈ బుట్టలు మీా దొరగారి ఇంటికి తీసుకుపోయి ఇచ్చేయ్! మేం ముష్టివాళ్ళం కాదు. అవి మా కక్కరలేదు." అని అరిచింది. భర్త అర్థంకాక చూస్తున్నాడు.

"పొమ్మంటే ఇంకా చూస్తూ వూరుకున్నావేమయ్యా. అవన్నీ తీసుకుని... వెళ్ళిపో...పో..."

♦ ♦ ♦

అప్పట్నుంచీ రంగమ్మ పుట్టింటికి వెళ్ళడం మాను కొన్నది. ఒదిన ఒకసారి చెప్పి పంపితే, నానా మాటలూ అని, ఆ మనిషిని తిరిగి పంపించింది. భర్తమాత్రం ఆంజ నేయులుతో స్నేహంగానే వున్నాడు.

♦ ♦ ♦

ఏళ్ళు గడిచాయి. రంగమ్మ భర్త చనిపోయాడు. పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయ్యారు. పెళ్ళిళ్ళు జరిగాయి. కుటుంబం పెద్దదయింది. రంగమ్మ దాదాపు ముసలి దయింది.

ఆంజనేయులు బ్రతికిచెడినవాళ్ళ జాబితాలో చేరేడు. ఇప్పుడాయన ఆ వూళ్ళో భాగ్యవంతుడూ కాడు; ఉన్న తుడూ కాడు. పొలాలు చాలవరకు అప్పులపాలయ్యాయి. ఇంట్లో ఖర్చు ఎక్కువైంది. కొడుకులు పెద్దవాళ్ళయ్యారు. వాళ్ళను మంచి ప్రయోజకులను చేయలేకపోయాడు. ఇద్దరికి పెళ్ళిళ్ళుచేశాడు. వాళ్ళకు పిల్లలు కలిగారు. కొడుకులు కోడళ్ళూ ఎప్పుడూ పోట్లాడుకుంటూ వుంటారు. ఇంట్లో శాంతి నశించింది. ఆంజనేయులు బాగా మారిపోయాడు: ఉత్సాహం నశించిపోయింది. చప్పగా అయిపోయాడు.

* * *

రంగమ్మ ఆరోగ్యం చెడిపోయింది. అప్పుడప్పుడూ జబ్బు పడుతున్నది.

ఆమె ఒకసారి పెద్ద కొడుకును పిలిచి చెప్పింది; ఇప్పు డతనే ఇంటి పెద్ద:

"పాపం, మా అన్న ఆంజనేయులు బాగా బ్రతికిన వాడు. ఇప్పుడు కష్టాలలోవుంటేనేమి? మావదిన మహాదొడ్డ యిల్లాలు. ఆవిడకు నేనంటే చాల అభిమానం. నాకు కోప మొచ్చి వాళ్ళింటికి వెళ్ళడంమానేశాను. ఇప్పుడు కడసారిగా ఒకసారి వెళ్ళి అందరినీ చూడాలని వుందిరా! బండి కట్టిం చరా నాయనా" అని!

"అలాగే" అన్నాడు కొడుకు. అతడు ఆశ్చర్య పోయాడు. ఎన్నో ఏళ్ళ తర్వాత ఆమెకు అన్న కుటుంబం మీద అభిమానం కలగడం- ఆమె అక్కడికి వెళ్తాననడం అతనికేమీ అర్థంకాలేదు. పైగా ఆమెకు ఆరోగ్యం బాగులేదు. తరచూ జ్వరము, దగ్గూ వస్తూ వుంటుంది. రెండు రోజుల క్రితం ఆమె పరిస్థితి చాల కష్టమైంది. బ్రతకదనికూడా అనుకొన్నారు. కానీ నిన్నట్నుంచీ చాల ఉత్సాహంగా వుంది. ఇంక తేరుకున్నట్లే లెక్క! బహుశా చచ్చేప్పుడైనా పాతపగలన్నీ మరచిపోయి పుట్టింటివారితో ఒకసారి గడపాలనిపించిందేమో! ఎన్ని జరిగినా బంధు ప్రేమ వదలదుకదా అనుకొన్నాడు.

మరుసటిరోజు బండి కట్టించి, తల్లిని ప్రయాణం చేశాడు.

చెల్లెలు ఇంటికొస్తుందని తెలిసి ఆంజనేయులుకు ఆనందమూ, ఆశ్చర్యమూ కలిగాయి.

చాల కాలం తర్వాత ఇంటికొచ్చిన చెల్లెల్ని, ఆయన ఆప్యాయంగా పలకరించి, బాగా మాట్లాడాడు. ఆమె కూడా ఆనందంతో మాట్లాడింది.

రంగమ్మ రెండురోజులు ఇంట్లో పిల్లలతో హాయిగా గడిపింది. వాళ్ళను ఆడించి పాడించింది.

మూడో రోజు హఠాత్తుగా జబ్బుపడింది. జ్వరం వచ్చింది. దగ్గు హెచ్చింది! నోట మాట పడిపోయింది. ఆంజనేయులు ఆ వూళ్ళోని వైద్యుణ్ణి పిలిపించాడు. ఆమె అత

నిచ్చే మందు పుచ్చుకోకుండా తల ప్రక్కకు త్రిప్పుకొని మూలిగింది.

బంధువులందరూ ఆ యింట్లో చేరారు. కొంత నెమ్మదించిందనుకొన్నారు.

"ఈ ముసలిది మనింట్లోనే ప్రాణం వదిలే లా వుంది నాన్నా! ఎట్లా లేదన్నా, వంద రూపాయలు వదులుతుంది ఈకష్ట పరిస్థితిలో గోరుచుట్టుమీాద రోకలిపోటులా, ఇదొక టొచ్చింది!"

ఈ మాటలు ఆ రాత్రి రంగమ్మ చెవిలోపడినయ్. ఆమె తృప్తిగా కళ్ళుమూసుకొంది!

మరునాడు బంధువుల సమక్షంలో రంగమ్మ ప్రాణాలు పై కెగిరిపోయినయ్. ఆంజనేయులు, అంత పెద్దవాడు బావురుమని ఏడ్చాడు,

---